ธรรมาธิปไตย : เกณฑ์มาตรฐานแห่งความดีงาม

Dhammadhipateyya : The rules of goodness

พระมหาพงศ์ทราทิตย์ ก้องเสียง
Phramaha Pongtaratid KongSeang
วันชาติ ชาญวิจิตร
Wanchat Chanvijit
มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
Roi Et Rajabhat University
E-mail : pago.pttd@gmail.com

บทคัดย่อ

การนำหลักเกณฑ์ว่าด้วยเรื่องของความดีความชั่วมาตัดสินการปฏิบัติตนของคนในสังคม เพื่อให้เป็นมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับในสังคมทั่วไปนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า หลักธรรมาธิปไตยมีความเหมาะสมกับการเป็นเกณฑ์มาตรฐานแห่งความดีงามมากที่สุด เพราะธรรมาธิปไตยเป็นการถือธรรมเป็นใหญ่ ปรารภความถูกต้องสมควรตามธรรมเป็นประมาณ โดยมีวิธีพิจารณาว่า การกระทำนั้นเป็นคุณหรือโทษต่อชีวิตรวมไปถึงจิตใจและบุคลิกภาพ เป็นคุณหรือโทษต่อบุคคล เป็นคุณหรือโทษต่อสังคมตามมโนธรรมและมาตรฐานทางสังคม แม้ว่าในสังคมปัจจุบันเป็นสังคมประชาธิปไตย ให้การยอมรับเรื่องของสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคสังคมจึงให้ความสำคัญกับเสียงของคนส่วนใหญ่เป็นหลักแต่เราจะต้องยอมรับว่าความเห็นของคนส่วนใหญ่ไม่สามารถการันตีได้ว่าเป็นความเห็นที่ถูกต้องเสมอไปเพราะความเห็นนั้นเป็นเพียงการวัดในแง่ความต้องการของคนส่วนใหญ่ไม่สามารถชี้วัดความดีความชั่วได้

ความเห็นของคนส่วนใหญ่จึงไม่ใช่เกณฑ์ตัดสินความดีความชั่วที่ถูกต้องที่สุด การชี้วัดความดีความชั่วจะต้องอาศัยธรรมมาเป็นเครื่องกำกับ ดังนั้นทำอธิปไตยจึงเป็นเกณฑ์มาตรฐานเป็นความดีงามอันจะก่อให้เกิดความสามัคคีปรองดองสมานฉันท์ในสังคมและประเทศชาติ ซึ่งมีวิธีการคือเราจะต้องใช้กระบวนการการพิจารณาถึงคุณและโทษต่อตนเองผู้อื่นและสังคมรวมถึงการพิจารณาโดยมโนสำนึกและมาตรฐานทางสังคมโดยยึดธรรมาธิปไตยเป็นที่ตั้ง

คำสำคัญ: ธรรมาธิปไตย; เกณฑ์มาตรฐาน; ความดีงาม; ประชาธิปไตย.

Abstract

An apply the principles of goodness and badness to judge the conduct of people in society are the standardized and accepted in general society.

In the author's side, Dhammadhipateyya is Suitable for being the highest standard of goodness. Since Dhammadhipateyya is considered the importance of dhamma and mention of the correctness follow them which the method of determining whether That action is advantage or harmful on life including mind and personality for individual or society to follow the conscience and social standards. Although in the present time is a democratic society which recognize the human right, freedom and equality in society therefore giving importance to people who are mostly voice. While we should be accept the agreement of majority of people cannot guarantee those opinion is always correct because it is only measured in terms of the needs of the majority voice and can not be the measure of good and evil. So, the opinions of most people are not the criteria for judging the good and evil that is the most accurate. The measure of good and evil rely on a Dhamma for regulation. Hence, Dhammadhipateyya is the standard of goodness which will be create harmony and reconciliation in society and nation that is how we must use the process for considering the advantage and blaming the others people and society including to consider by conscience and social standard base on the Dhammadhipateyya importantly.

Keywords: Dhammadhipateyya; Benchmark; Goodness; Democracy.

1.บทนำ

มนุษย์จำเป็นจะต้องอยู่รวมกันเป็นหมู่ เป็นกลุ่ม เพราะการอยู่ร่วมในกลุ่มของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตด้วยกันนี้เป็นเงื่อนไขเบื้องต้นสำหรับการเจริญเติบโตและพัฒนา มนุษย์ต่างดิ้นรนแข่งขันเพื่อให้ได้อาหาร คู่ครอง และความปลอดภัย แต่สิ่งมีชีวิตเหล่านี้ต้องดำเนินการร่วมกันเพื่อประกันให้มีสภาวการณ์ที่จำเป็นในการพัฒนาและการอยู่รอด (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2548:5) มนุษย์มีลักษณะเป็นสัตว์สังคมโดยธรรมชาติ ตั้งแต่มนุษย์ถือกำเนิดขึ้นมาก็ได้ก้าวเข้าสู่การเป็นสมาชิกของสังคม เมื่อมนุษย์มาอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะเป็นสังคมโดยมีเป้าหมายเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข แต่เนื่องจาก

ธรรมชาติของมนุษย์มีอวิชชาหรือความไม่รู้เป็นพื้นฐาน ประกอบกับขาดการขัดเกลาทางสังคมที่มีประสิทธิภาพ จึงก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมขึ้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวมนุษย์เองมนุษย์มาอยู่รวมกัน เป็นสังคม สังคมนั้นจะมีความสงบและผู้คนในสังคมจะอยู่ร่วมกัน อย่างเป็นสุขได้ ย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมนั้นโดยกลไกและการยอมรับของสังคม ในการอยู่ร่วมกันจึงจำเป็นจะต้องมีกฎเกณฑ์ มีแบบแผน ให้สมาชิกในสังคมได้ยึดถือปฏิบัติ เพื่อเป็นสังคมแห่งความดีงามเป็นสังคมที่พึงปรารถนา จึงเกิดคำถามขึ้นว่า อะไรคือความดีงาม และเราจะใช้เกณฑ์อะไรมาเป็นมาตรฐานชี้วัดความดีงาม

พุทธศาสนามีคำสั่งสอนที่เรียกว่า ธรรม อันหมายถึงคุณความดีมีคุณสมบัติในการรักษาผู้ประพฤติธรรม ให้ตั้งอยู่ในคุณความดีเป็นหลักที่นำมาใช้ในการปฏิบัติตนเพื่อ ให้สามารถดำรงค์ชีวิตในสังคมได้โดยการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันส่งเสริมเกื้อกูลกันนำมาซึ่งประโยชน์สุขของคนในสังคม ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ธรรมาธิปไตยหรือการถือเอาธรรมเป็นใหญ่ในการใช้เป็นเกณฑ์พิจารณาความดีความชั่ว เพื่อคัดกรองหลักการปฏิบัติตนเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นเกณฑ์มาตรฐานแห่งความดีงามอย่างแท้จริง

2. ความหมายของธรรมและธรรมาธิปไตย

ธรรม หมายถึงคุณความดี คำสอนหรือหลักการประพฤติปฏิบัติตนในศาสนา (ราชบัญฑิตยสถาน, 2554:597) เป็นสภาวะหรือปรากฏการณ์ที่ก่อให้เกิดความดีงามแก่ผู้ปฏิบัติใช้เป็นกฎเกณฑ์ความถูกต้องของการอยู่ร่วมกันในสังคมเว้นวรรคมีคุณลักษณะในการรักษาบุคคลผู้ปฏิบัติไม่ให้ทำความชั่ว ช่วยรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมทั้งยังเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อการประกอบสิ่งที่เป็นคุณความดี

ธรรมาธิปไตย คือ การถือธรรมเป็นใหญ่ ถือความถูกต้องเป็นหลัก (ราชบัณฑิตยสถาน,2544:599) กระทำการด้วยการปรารภความถูกต้อง เป็นจริง สมควรตามธรรมเป็นประมาณ (พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), 2545:107) ซึ่งเป็นหลักคำสอนในทางพุทธศาสนา ในข้อนี้พระพุทธเจ้าตรัสไว้ถึงลักษณะของธรรมาธิปไตยมีปรากฏในพระไตรปิฎกตอนหนึ่ง ว่า

> “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมาธิปไตยเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ อยู่ในป่าก็ดี อยู่โคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างก็ดี ย่อมสำเหนียกว่า ก็เราออกบวชเป็นบรรพชิต ไม่ใช่เพราะเหตุแห่งจีวร ไม่ใช่เพราะเหตุแห่งบิณฑบาต ไม่ใช่เพราะเหตุแห่งเสนาสนะ เราออกบวชเป็นบรรพชิต ไม่ใช่เพราะเหตุแห่งความมีและความไม่มีเช่นนั้น ก็แต่ว่าเราเป็นผู้อันชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์โทมมนัส อุปายาส ครอบงำแล้ว ชื่อว่าเป็นผู้มีทุกข์ท่วมทับแล้ว ไฉนความทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้จะพึงปรากฏ พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว อันบุคคลพึงเห็น

เอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ความน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนจะพึงรู้เฉพาะตน” (องฺ.เอก. 20/479/166-167)[1] เป็นต้น

3. ลักษณะของความดีงาม

การที่เราจะทราบได้ว่าสิ่งไหนเป็นความดีงามควรค่าแก่การนำไปปฏิบัตินั้น จะต้องอาศัยหลักเกณฑ์อย่างหนึ่งมาพิจารณา ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าหลักเกณฑ์ที่เราควรนำมาใช้เป็นมาตรฐานในการพิจารณาความดีงาม นั่นคือ ธรรมาธิปไตย โดยมีเกณฑ์ตัดสินความดี-ความชั่วที่นำมาใช้จำแนกลักษณะของความดีงาม (พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), 2542:180) โดยกระบวนการพิจารณามีดังนี้

1.พิจารณาว่าด้วยเรื่องคุณหรือโทษต่อชีวิต จิตใจและบุคลิกภาพ เป็นการส่งเสริมหรือบั่นทอน

2.พิจารณาว่าด้วยเรื่องคุณหรือโทษต่อบุคคล เป็นการสร้างความเดือดร้อนหรือเบียดเบียนตนเองหรือไม่ เป็นไปเพื่อการเอื้อประโยชน์หรือทำลายแก่ตน

3.พิจารณาว่าด้วยเรื่องคุณหรือโทษต่อสังคม เป็นการสร้างความเดือดร้อนหรือเบียดเบียนผู้อื่นหรือไม่ เป็นไปเพื่อการเอื้อประโยชน์หรือว่าทำลายแก่ผู้อื่นและสังคมโดยรวม

4.พิจารณาว่าด้วยเรื่องมโนธรรม โดยอาศัยสามัญสำนึกความเป็นมนุษย์ของตนเองพิจารณาความผิดชอบชั่วดี

5.พิจารณาว่าด้วยเรื่องมาตรฐานทางสังคม โดยอาศัยการยอมรับของสังคม ตามความเห็นดีงามของสถาบันและเงื่อนไขต่าง ๆ ทางสังคม เช่น ประเพณี ศาสนา กฎหมาย กาลเทศะ และการยอมรับของวิญญูชน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป เราจะสามารถทราบว่าอะไรคือความดีความชั่วได้โดยอาศัยหลักธรรมาธิปไตย คือ การนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาถึงมูลเหตุ การกระทำนั้นมีมูลเหตุหรือเจตนาเช่นไร เป็นกุศลหรืออกุศล การกระทำนั้นจะมีผลกระทบกับตนเอง ผู้อื่น และสังคมอย่างไร ถ้าการกระทำนั้นเป็นสภาพที่เกื้อกูลส่งเสริมก็จะเป็นความดี ถ้าการกระทำนั้นเป็นเพื่อการบั่นทอนทำลายก็ถือได้ว่าเป็นความชั่ว

4. เกณฑ์การใช้อำนาจที่ดีงามต้องอิงอาศัยธรรมเป็นใหญ่

เพื่อให้เกิดความสงบสุขของสังคมโดยรวม ผู้มีอำนาจในการบริหารประเทศ จะต้องอาศัยธรรมเป็นเครื่องเหนี่ยวนำในการใช้อำนาจปกครอง ยึดความดีงาม ความยุติธรรม ความเสมอภาค และคุณประโยชน์ต่อสังคมเป็นที่ตั้ง ผู้เขียนจะได้นำเสนอแนวคิดการบริหารอำนาจโดยธรรม ที่ได้มีท่านผู้รู้

[1] อ้างอิงจากพระไตรปิฎกใช้การอ้างอิงแบบ 3 ตอน เป็นการอ้างชื่อคัมภีร์/เล่ม/ข้อ/ ตามลำดับ เช่น (องฺ.เอก. 20/479/166-167) หมายถึง สุตฺตนฺตปิฎก องฺคุตฺตรนิกาย เอกนิปาต เล่ม 20 ข้อ 479 หน้า 166-167.

กล่าวไว้ ดังนี้ ท่านพุทธทาสภิกขุกล่าวไว้ว่าการใช้อำนาจจะต้องเกิดจากความไม่เห็นแก่ตัว ไม่มีส่วนเกิน เป็นอำนาจที่ต้องการให้เกิดกับประโยชน์ในสังคมส่วนรวม มีระเบียบวินัย มีความสามัคคี เป็นระบบที่ใครไม่สามารถล่วงล้ำเข้าไปในสิทธิของผู้อื่น ไม่กอบโกยอะไรของใคร เป็นไปตามธรรมชาติ เป็นไปโดยอัตโนมัติ (2548:92) พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่าการใช้อำนาจจะต้องมุ่งไปที่ความดีงาม ไม่เป็นไปตามกระแส ยึดความถูกต้องเป็นหลัก โดยใช้สติปัญญาในการวิเคราะห์อย่างรอบคอบด้วยเหตุและผลอย่างถูกหลักเกณฑ์ มีความสุจริต ยุติธรรม ยกธรรมเป็นใหญ่ เหนือแม้เกียรติและศักดิ์ศรีของตน เพื่อมุ่งให้เกิดความเป็นธรรม (2542:27) ว.วชิรเมธี กล่าวว่า เกณฑ์วัดมาตรฐานที่ดีของอำนาจต้องพิจารณาว่าอำนาจได้มาโดยชอบธรรมหรือไม่, ในขณะที่มีอำนาจ มีธรรมกำกับหรือไม่ ใช้ตามอำเภอใจลุแก่อำนาจหรือไม่ อำนาจนั้นถูกใช้ไปเพื่อความงอกงามในธรรมในสังคมหรือไม่ อำนาจนั้นควรถูกใช้เพื่อความงอกงามของธรรม (2551:48) ด้านความเห็นของ ติช นัท ฮันห์ (Thihc Nhut Hanh) เห็นว่าเพื่อให้เกิดความสามารถในการใช้อำนาจได้อย่างแยบคาย จะต้องประกอบด้วยคุณธรรมแห่งการละเลิก หมายถึงการละเลิกจากความโลภ ความโกรธ ความหลง, คุณธรรมแห่งความรัก หมายถึงการมีความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น โดยการให้ความรัก ให้การยอมรับ และการให้อภัย, คุณธรรมแห่งปัญญา มีปัญญาเห็นแจ้งเกิดจากการมองที่ลึกซึ้งเพื่อชี้ทางให้พ้นทุกข์ (2553:54-55)

เมื่อพิจารณาจากทัศนะของท่านเหล่านี้จะเห็นได้ว่า ท่านทั้งหลายได้ชี้ให้เห็นถึงเกณฑ์การพิจารณาการใช้อำนาจที่จะเป็นไปเพื่อความดีงานนั้นจะต้องยึดธรรมเป็นหลัก การใช้อำนาจจะต้องใช้ปัญญาพิจารณาตามหลักเหตุและผลรวมถึงความถูกต้องดีงามตามธรรม

5. ข้อโต้แย้งเกณฑ์ความดีงามต้องวัดโดยความเป็นประชาธิปไตย(โลกาธิปไตย)

สังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่ยึดถือหลักสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค โดยการยึดความเห็นของคนส่วนใหญ่ในสังคมเป็นหลัก การจะวางกฎเกณฑ์อะไรจะต้องคำนึงถึงความต้องการของคนส่วนใหญ่ เพราะบุคคลเหล่านั้นจะต้องได้รับผลกระทบจากการวางกฎเกณฑ์ของสังคม เขาจึงควรมีสิทธิในการเลือกกฎเกณฑ์ที่จะมาบังคับใช้ร่วมกันนั้น

ดังนั้น ในปัจจุบันสังคมที่ได้ชื่อว่าเป็นสังคมที่เจริญแล้ว จึงยึดหลักเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์มาตรฐานและถือว่าเป็นความถูกต้อง ดีงาม เปี่ยมด้วยความยุติธรรม มีนักปราชญ์หลายท่านที่ได้เขียนถึงความสำคัญของเสรีภาพ ดังผู้เขียนจะยกมาเสนอบางส่วน ดังนี้ มหาตมะ คานธี กล่าวว่ามนุษย์ทุกคน มีเหตุผล มีความคิด มีเจตตำนงเสรี มีทิพยธาตุ ดังนั้นมนุษย์จึงมีการเลือกสรรการกระทำ (อ้างใน,สุธรรม ชูสัตย์สกุล, 2545:66) ฌอง ปอล ซาร์ต กล่าวว่ามนุษย์สามารถเลือกได้ เพราะแก่นแท้ของมนุษย์คือเสรีภาพในการตัดสินใจเลือก มนุษย์ถูกสาปให้มีเสรีภาพ(อ้างใน, พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต,

2536:20) เดือน คำดี มนุษย์คือตัวแทนของเสรีภาพ อยู่ในฐานะที่สามารถเลือกกระทำการใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องดีหรือชั่วได้ตามเจตจำนง และมีพันธะในการรับผิดชอบผลของการกระทำนั้น (เดือน คำดี, 2530:71-72) คูณ โทขันธ์ กล่าวว่า ประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้ประชาชนตรวจสอการใช้อำนาจและป้องกันการผูกขาดอำนาจ (คูณ โทขันธ์, 2545:61) หลักการในข้อโต้แย้งนี้ให้ความสำคัญกับสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของคนในสังคมเป็นหลัก ทัศนะนี้ยืนยันในหลักการประชาธิปไตยโดยมีความเห็นว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกัน และคนในสังคมเป็นผู้ได้รัยผลกระทบโดยตรงจากการวางกฎเกณฑ์ ดังนั้นคนในสังคมจึงมีสิทธิในการพิจารณากฎเกณฑ์นั้นอย่างเท่าเทียมกัน เกณฑ์การคัดสินเรื่องความดีความชั่วจะต้องมาจากความคิดเห็นและข้อเสนอของคนส่วนใหญ่เป็นหลัก

6. ธรรมาธิปไตยเป็นเกณฑ์มาตรฐานของความดีงาม

แม้สังคมปัจจุบันส่วนใหญ่จะให้การยอมรับเรื่องเสรีภาพของบุคคล โดยถือว่าประชาธิปไตย หรือโลกาธิปไตย คือเกณฑ์มาตรฐานความดีงาม เพราะเชื่อว่าคความดีงามคือการยอมรับของคนส่วนใหญ่ ทุกคนในฐานะผู้จะต้องได้รับผลกระทบทั้งด้านบวกและลบ จะต้องมีสิทธิในการเลือกเกฎเกณฑ์ด้วยตนเองตามหลักเสียงข้างมาก จึงจะถือว่าสิ่งนั้นคือความบริสุทธิ์ ยุติธรรมอย่างแท้จริง แต่ในความเป็นจริงแล้วความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้องเสมอไป ไม่สามารถนำมาใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานแห่งความดีงามได้ หลักการที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานแห่งความดีงามอย่างแท้จริงนั้น คือ ธรรมาธิปไตย เพราะไม่ว่าเราจะใช้เกณฑ์ใดหากประกอบด้วยธรรมแล้ว เกณฑ์นั้นจะเป็นไปเพื่อความถูกต้อง ดีงาม เป็นคุณประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้ปฏิบัติตามและสังคม

เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ ผู้เขียนจึงได้นำข้อความที่ท่านผู้รู้กล่าวไว้ เกี่ยวกับธรรมาธิปไตย และพระพุทธเจ้าทรงยกย่องธรรมาธิปไตย ดังมีปรากฏในพระปิฎก มาบางส่วน ดังนี้ ปรีชา ช้างขวัญยืน กล่าวว่า ธรรมาธิปไตย เป็นทางสายกลางระหว่างอัตตาธิปไตยกับโลกธิปไตย จะสำเร็จได้ด้วยการไม่ยึดติดในตัวตน และไม่โอนเอียงไปตามฌลกธรรม คือลาภ ยศ สรรเสริญ สุข เสื่อมลาภ เสื่อมยศ เสื่อมสรรเสริญและทุกข์ อันตนจะต้องได้รับ ไม่หวั่นไหวในสิ่งเหล่านี้ก็พิจารณาปัญหาด้วยความเป็นจริงและความถูกต้อง คือ ธรรม (ปรีชา ช้างขวัญยืน,2538:138) พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล) กล่าวว่า ผู้ปกครองต้องอาศัย หลักพุทธธรรม มาใช้ในการบริหารประเทศชาติด้วยหลักความถูกต้อง เหมาะสม มีความบริสุทธิ์ยุติธรรม และมุ่งมั่นปฏิบัติการด้วยความเสียสละ และพึงส่งเสริมให้ประชาชนในชาติปฏิบัติต่อกันด้วยสารณิยธรรม จะก่อให้เกิดความสามัคคีปรองดอง สมานฉันท์ในสังคมและประเทศชาติ (พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล),2550:113,) ว.วชิรเมธี กล่าวว่า ผู้เป็นใหญ่ต้องมีธรรมกำกับอยู่เสมอ อำนาจที่ยั่งยืนต้องมีธรรมเป็นที่มา (ว.วชิรเมธี,2551:42) พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า ผู้เป็นธรรมาธิปไตย พึง

ประพฤติให้ถูกหลักธรรม ผู้เป็นหัวหน้าหมู่เป็นนักปกครอง พึงถือธรรมาธิปไตย (พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต),2545:108.)

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่สอนให้ถือธรรม คือความถูกต้องตามเหตุผลที่เป็นประมาณ ที่เรียกว่า ธรรมาธิปไตย ไม่สอนให้ถือตนเองเป็นใหญ่ หลักคำสอนเรื่องผู้เห็นพระพุทธเจ้า คำสอนเรื่องอามิสบูชาและปฏิบัติบูชา และการตั้งพระธรรมวินัยไว้เป็นพระศาสนาแทนพระองค์ของพระพุทธเจ้า ก็เป็นการสอนแบบธรรมาธิปไตยนี้ ผู้เขียนได้ประมวลเหตุการณ์ และหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา อันพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ในพระสูตรต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงยกย่องธรรมาธิปไตย เพราะทรงใช้หลักธรรมาธิปไตย คือถือธรรมเป็นใหญ่ เป็นที่มาแห่งความดีงามเลื่อมใส ดังนี้

1.ปวารณาสูตร พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมอบอธิปไตยความเป็นใหญ่ให้ภิกษุทั้งหลายทักท้วงการกระทำทางกายและวาจาของพระองค์ได้ (สำ.ส. 15/744/280.)

2.มหาปรินิพพานสูตร ก่อนจะปรินิพพาน พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสว่า “ดูก่อนอานนท์ ! ธรรมและวินัยอันใดที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่ท่านทั้งหลาย ธรรมและวินัยนั้นจักเป็นศาสดาของท่านทั้งหลาย เมื่อเราล่วงลับไป” (ที.ม. 10/8141/178.) พระดำรัสนี้ชี้ให้เห็นชัดว่า ในพระพุทธศาสนาไม่ถือผู้นั้นผู้นี้เป็นประมาณ หากถือธรรมเป็นสำคัญ

3.จักกวัตติสูตร พระพุทธเจ้าทรงยกย่องการปกครองโดยธรรมของธรรมาธิปไตย กล่าวคือไม่ว่าจะปกครองแบบใด ถ้าผู้ปกครองนั้นเป็นผู้ทรงธรรม และปกครองประชาชนโดยธรรม ทรงเรียกว่าธรรมาธิปไตย แม้ปกครองแบบราชาธิปไตย ถ้าพระราชาเป็นผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชาที่ปกครองโดยธรรม ก็ทรงยกย่องว่าเป็นการปกครองที่ดี เป็นธรรมาธิปไตย ดังที่ตรัสยกย่องพระราชาไว้ว่า ราชา มุขมนุสสานำ : พระราชาเป็นประมุขของประชาชน (อง.เอก. 20/453/125-126)

4.อธิปปเตยยสูตร พระพุทธเจ้าทรงสรุปไว้ในตอนท้ายขออาธิปเตยยสูตร ว่า “คนมีธรรมเป็นใหญ่ควรที่จะประพฤติตามธรรมมุนีผู้มีความบากบั่นอย่างจริงจัง ย่อมไม่เสื่อมบุคคลใดมีความเพียร ข่มมารครอบงำมัจจุราชผู้กำหนดชะตากรรมเสียได้ สัมผัสธรรมเป็นที่สิ้นความเกิด บุคคลเช่นนั้นย่อมเป็นผู้รู้แจ้งโลก มีปัญญาดีเป็นมุนี หมดความทะยานอยากในสิ่งทั้งปวง” (อง.เอก. 20/479/166.)

5.กูฏทันตสูตร (ที.สี. 9/323-358/125-250.) เป็นสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงการใช้อำนาจอธิปไตยแก่พราหมณ์กูฏทันตะ แสดงให้เห็นถึงการนำเอาหลักธรรมาธิปไตยมาใช้ในการปกครองควบคู่ไปกับการฟื้นฟูเศรษฐกิจอันเป็นสิ่งสำคัญ ที่มีผลกระทบต่อการปกครองโดยตรง จึงอาจจะเรียกว่าเป็น “เศรษฐศาสตร์การเมือง”ในยุคโบราณก็ว่าได้ เพราะเป็นการปกคอรงที่เริ่มต้นจากการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ประชาชนได้อยู่ดีกินดีเป็นลำดับแรก แต่ทั้งนี้ก็ไม่ลืมพัฒนาศีลธรรมอันเป็นหัวใจสำคัญของการปกครองประเทศ

จากหลักฐานเหล่านี้เราจะเห็นได้ว่า ธรรมาธิปไตยไม่ได้ปฏิเสธหลักเกณฑ์อื่น ๆ อย่างสิ้นเชิง แต่ธรรมาธิปไตยจะมีลักษณะของการเข้าไปส่งเสริมหลักเกณฑ์อื่น ๆ เหล่านั้นให้มีความชอบธรรมมากขึ้น เพราะหลักเกณฑ์ทุกหลักเกณฑ์ต่างมีจุดเด่นและความเหมาะสมกับการนำไปใช้ตัดสินในสภาวะที่แตกต่างกัน แต่เพื่อให้เกณฑ์มีความเป็นธรรมอย่างแท้จริงไม่ว่าเราจะนเกณฑ์ใดมาใช้ในการตัดสินจะต้องมีธรรมกำกับอยู่เสมอ เพราะธรรมาธิปไตย เป็นหลักคำสอนที่เน้นหนักสอดคล้องกับคุณลักษณะพิเศษที่สามารถนำไปใช้ได้ในหลายกรณี เช่น ในการอำนวยความยุติธรรม ในการพิจารณาว่าอะไรผิดอะไรถูก ในการสร้างคุณค่าให้กับบุคคลผู้ปฏิบัติและสังคมโดยรวม จึงถือได้ว่าธรรมาธิปไตยเป็นเกณฑ์มาตรฐานแห่งความดีงาม

7. สรุป

การที่มนุษย์มาอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมากนั้นก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา จึงจำเป็นจะต้องมีกฎเกณฑ์ มีแบบแผน ให้สมาชิกในสังคมได้ยึดถือปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม จึงเป็นสาเหตุให้มนุษย์ต้องขบคิดกันว่าอะไรคือความดีงาม และมนุษย์จะใช้เกณฑ์อะไรมาเป็นมาตรฐานชี้วัดความดีงามเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ จึงจะเกิดความยุติธรรมมากที่สุด สังคมปัจจุบันส่วนใหญ่จะให้การยอมรับว่า ประชาธิปไตย หรือโลกาธิปไตย คือเกณฑ์มาตรฐานความดีงาม เพราะเชื่อว่าความดีงามคือการยอมรับของคนส่วนใหญ่ ทุกคนในฐานะผู้จะต้องได้รับผลกระทบทั้งด้านบวกและลบ จะต้องมีสิทธิในการเลือกกฎเกณฑ์ด้วยตนเองตามหลักเสียงข้างมาก จึงจะถือว่าสิ่งนั่นคือความบริสุทธิ์ ยุติธรรม อย่างแท้จริง แต่ในความเป็นจริงแล้ว ความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้องเสมอไป ไม่สามารถนำมาใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานแห่งความดีงามได้ พุทธศาสนา มีคำสั่งสอนที่เรียกว่า ธรรม อันหมายถึงคุณความดี มีคุณสมบัติในการรักษาผู้ประพฤติธรรมให้ตั้งอยู่ในคุณความดี เป็นหลักที่นำมาใช้ในการปฏิบัติตนเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้โดยการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ส่งเสริมเกื้อกูลกัน นำมาซึ่งประโยน์สุขของคนในสังคม พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ละความเห็นแก่ตัว มุ่งความสมควรเป็นใหญ่ ทรงติการถืออัตตาธิปไตยยกตนเป็นใหญ่ และโลกาธิปไตยเพ่งโลกเป็นใหญ่ ทรงสรรเสริญธรรมาธิปไตย มุ่งธรรมเป็นใหญ่

ดังนั้น ธรรมาธิปไตยหรือการถือเอาธรรมเป็นใหญ่ในการใช้เป็นเกณฑ์พิจารณาความดีความชั่วเพื่อคัดกรองหลักการปฏิบัติตนเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นเกณฑ์มาตรฐานแห่งความดีงาม จึงเป็นหลักการที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานแห่งความดีงามอย่างแท้จริง เพราะไม่ว่าเราจะใช้เกณฑ์ใดหากประกอบด้วยธรรมแล้ว เกณฑ์นั้นจะเป็นไปเพื่อความถูกต้อง ดีงาม เป็นคุณประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้ปฏิบัติตามและสังคมโดยรวม โดยการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาถึงมูลเหตุ การกระทำนั้นมีมูลเหตุหรือเจตนาเช่นไร เป็นกุศลหรืออกุศล การกระทำนั้นจะมีผลกระทบกับ

ตนเอง ผู้อื่น และสังคมอย่างไร ถ้าการกระทำนั้นเป็นสภาพที่เกื้อกูลส่งเสริมก็จะเป็นความดี ถ้าการกระทำนั้นเป็นเพื่อการบั่นทอนทำลายก็ถือได้ว่าเป็นความชั่ว

8. หนังสืออ้างอิง

กรมการศาสนา. การทรวงศึกษาธิการ. (2525). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง*. เล่มที่ 9,10,15,20. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฎราชวิทยาลัย.

คูณ โทขันธ์. (2545). *พุทธสาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์

เดือน คำดี. (2530). *ปัญหาปรัชญา*. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์.

ติช นัทฮันห์. (2533). *ศิลปะแห่งอำนาจ.* แปลโดย จิตร์ ตัณฑเสถียรและสังฆะหมู่บ้านพลัมประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ฟรีมายด์.

ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2538). *ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2542). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ.* กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

_____. (2542). *ธรรมกับไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน.* กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

_____. (2545). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.* พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

พระเมธีธรราภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2536). *เปรียบเทียบความคิดพุทธทาส-ซาร์ต.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศยาม.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล). (2552). *พระพุทธศาสนา ศาสนาประจำชาติไทย.* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2548). *ธัมมิกสังคมนิยม*. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2548). *พื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของการเมืองไทย.* นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *ภาษาไทย-พจนานุกรม.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

ว.วชิรเมธี. (2551). *ยศ ทรัพย์ อำนาจ เป้าหมายหรือมรรควิธีของชีวิต.* กรุงเทพมหานคร: บ้านพระอาทิตย์.

สุธรรม ชูสัตย์สกุล. (2545). *เอกสารประกอบการบรรยายปรัชญาเปรียบเทียบ*. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฎราชวิทยาลัย.